

Nasjonalt eierskap

Taler

Kåre Willoch

Dato

7 februar 2002

Omstendigheter

Foredrag for Gjensidige NOR

- 1 Internasjonaliseringen av eierskapet til arbeidsplasser er en del av globaliseringen, som innebærer markedskonomiens seier over proteksjonismen og den sosialdemokratiske dirigismen, som misvisende ble kalt "planøkonomi". Men slike seire har lett for å føre til overdrivelser. Og når man kan se at
- 5 markedskrefter i noen tilfelle gir resultater som er i strid med anerkjente samfunnsmessige mål, må man studere hvorledes man kan eliminere skadene uten å begrense de positive muligheter. Dette er utgangspunktet for mine overveielser av det nasjonale eierskap, contra det fremmede eierskap som synes å bli dominerende i vårt land, dersom man viljeløst aksepterer kombinasjonen av
- 10 frie kapitalbevegelser og påtakelig interesse blant norske eiere for de raske gevinster som salg til utlandet kan gi.

Den utsalgsbølgen som denne orienteringen mot raske gevinster har ført til bør studeres i forhold til ulike mål. Ikke engang den bedriftsøkonomiske

15 lønnsomheten ved salgene kan tas som gitt. Man har sett så mange skremmende feilgrep utført av norske kjøpere av bedrifter i andre land, og hørt så gode begrunnelser for dårlige kjøp, at man må forstå en viss skepsis når folk fra det samme næringslivsmiljø gir tilsynelatende overbevisende bedriftsøkonomiske grunner for salg av norske bedrifter.

20

E.G: Hydros kjøp av kunstgjødsselfabriker. Sagas kjøp av Santa Fe. Kværners kjøp av Trafalgar House.

- Men selv om et salg av en bedrift til utlandet skulle være god bedriftsøkonomi,
- 25 kan det være dårlig samfunnsøkonomi. Det fortjener i det minste analyse om det kan være en motsetning her.

Og så kommer i tillegg spørsmålet om det er tilstrekkelig begrunnet å la
30 økonomiske overveielser være de eneste viktige i slike saker, eller om det kan
finnes ikke-økonomiske grunner som tilsier at salg av "arvesølv" er
samfunnsmessig uheldig, selv om det skulle være økonomisk heldig. (Jeg må for
øvrig bemerke at uttrykket "arvesølv" lett kan lede tanken på villspor akkurat i
denne sammenheng. En bedrift er noe mer dynamisk og sosial og intellektuelt
35 givende enn sølv, uansett hvor gamle sølvgjenstandene måtte være.)

Det må understrekes at selv om økonomi er viktig, bør den ikke være
enerådende i samfunnsspørsmål. Moralfilosofen og grunnleggeren av den
tenkning som gjorde markedsøkonomien uimotståelig, Adam Smith advarte
40 mot ensidig betoning av materielle verdier. Filosofen og sosialøkonomen John
Stuart Mill formulerte på 1800-tallet målet størst mulig lykke for det størst
mulige antall, som er bevisst forskjellig fra den størst mulige materielle velstand.
Politikere behøver ikke skjemmes om de holder seg til disse gamle liberale
åndshøvdinger.

45 Med andre ord: Man må også anerkjenne relevansen av bl.a. spørsmål om det
nasjonale eierskap bidrar til andre verdier enn de økonomiske, som for eksempel
en sterkere opplevelse av å tilhøre en nasjon med økonomisk selvstendighet og
mangesidig kompetanse.

50 Politisk kan det også være relevant å studere den risiko for maktkonsentrasjon
som følger av de internasjonale storforetakenes stadige vekst gjennom oppkjøp.
Og man bør studere mulige feilkilder i de analyser som legges frem for å
begrunne salg av bedrifter. Utsikter til økt personlig status og vinning for ledere,
55 og muligheter for rask gevinst for taleføre aksjonærer, kan forstyrre rasjonell
overveielse av hva som tjener bredere økonomiske interesser. Dette gjelder også i
norsk eierskapsdebatt, og aktualiserer George Soros ord at: "Medmindre
("Laissez-faire kapitalismen") blir moderert av en erkjennelse av at felles
interesser må ha forrang fremfor særinteresser, vil vårt nåværende system bryte
60 sammen."

Relevant i vår sammenheng er at en viss preferanse for nasjonalt eierskap ikke
nødvendigvis må innebære en form for kritikkverdig nasjonalisme. Og når noen
later som de tror at interesse for det nasjonale eierskap er noe spesielt for Norge,
65 bør man bli lite imponert. Nesten morsom ble det da den svenske statsråden
Rosengren hevdet at Norge var en sovjetstat, fordi vi hevdet visse nasjonale

interesser. Derved demonstrerte han nesten pinlig tydelig Sveriges uforstand på Sovjetunionen, som Sverige alltid var svakt overfor. Men hans selvgodhet er jo
70 også senere blitt stilt i et avslørende relieff ved den sterke reaksjon i Sverige mot at en norsk bank kjøpte kapitalforvaltningsdelen i det svenske Skandia.

Til belysning av at andre land legger vekt på en viss nasjonal innflytelse også i næringslivet, kan jeg nevne at en artikkel i "Die Zeit" 12.07.01 opplyste at den
75 britiske regjering holder en såkalt "gylden aksje" i 25 storforetak, og med den kan hindre at nye eiere overtar makten. Fra Tyskland nevnes at delstaten Niedersachsen har 20 % av aksjene i Volkswagen, nettopp for å sikre seg mot uønsket maktovertakelse. Ytterligere sikkerhet ligger i at ingen kan stemme for mer enn 20 % i konsernet. Eierskapsbegrensning er altså ikke noe enestående i
80 norsk lovgivning.

Men en debatt om slike spørsmål kan åpenbart ikke munne ut i noen allmenngyldig oppskrift på når norsk eierskap er å foretrekke. Svaret må blant annet avhenge av det hva slags virksomhet det dreier seg om og eierforholdene i
85 resten av den bransjen det gjelder. I Norge må holdninger til statlig eierskap også bli viktige i en debatt om midler til å påvirke graden av utenlandsk innflytelse.

Historien har faktisk eksempler på at norske eiere har lagt vekt på samfunnsmessige synspunkter under vurderinger av kjøp og salg av bedrifter.
90 Da en av Norges viktigste industriledere på den tid, Arne Meidell, i 1958 kjøpte Denofa-Lilleborg til Borregaard fra Unilever, spilte nok nasjonale følelser sin rolle. Da brødrene Blix et par årtier senere fant det riktig å skaffe nye eiere til Nycomed, medvirket nasjonale holdninger til at de fant en norsk kjøper. Men nå for tiden er det tydelig at det nasjonale spiller en mindre rolle for en del
95 aktører i norsk næringsliv.

Det kan nok virke rasjonelt å selge en bedrift til utlandet hvis prisen er høyere enn nåverdien av den avkastning som eieren kan oppnå som eier. Men det kan som nevnt være tilfelle der det som fremtrer som bedriftsøkonomisk lønnsomt,
100 ikke er lønnsomt for samfunnet i det hele. Det som man gir avkall på ved slike salg, er jo ikke bare eiendomsrett, men også miljø og kompetanse. Det er faktorer som kan bli sårt savnet senere.

Når oljeepoken i norsk økonomi går mot slutten, kan vi komme til å merke en
105 alvorlig mangel på folk med trening i toppledelse av virksomhet av

internasjonalt format i andre bransjer enn olje og gass. Egentlig er det nok slik
mangel idag også. Kanskje viser utsalgsfeberen i norsk næringsliv at norske
ledere ikke er like gode som utlendinger, eller bys de samme muligheter som
110 dem, til å få meget ut av sine bedrifter. I slike tilfelle kan salg til utlandet lønne
seg for både selger og kjøper. Men for Norge kunne det være bedre om eierne i
stedet satset mer på å utvikle bedre ledelse her i landet.

Hvis man er ekte realist, vil man også trekke inn ikke-økonomiske faktorer i en
115 vurdering av den salgsbølgen som foregår. Det spiller en positiv rolle for mange
at noe som går godt er norsk. Man kan mene at når noe går bra som norsk,
behøver man ikke selge det selvom det kunne gå enda litt bedre som utenlandsk.
Det norske samfunn har i hvert fall ikke behov for salgssummer fra utlandet nå,
selvom enkelte eiere kan føle behov for å selge, for å få midler til ny innsats, eller
120 for å slippe mer anstrengelser.

En litt større motvilje mot å selge bedrifter til utlandet behøver ikke skade
forbindelsene mellom landene, hvis man avholder seg fra uakseptable midler til
å bevare et visst, ikke overdrevent nasjonalt eierskap. Dessuten bør man erkjenne
125 at det er forskjell på små og store nasjoner. En stor nasjon kan føle at den har så
meget styrke at det ikke spiller noen rolle hvem som eier hva i landet. For et lite
folk kan dette være annerledes. At toppledelsen for en bedrift som er viktig for
Norge holder til i Norge, er et poeng. Det vil nok miste noe av sin betydning
efterhvert, men ikke all.

130 Det finnes altså både økonomiske og andre relevante forhold som kan føre til at
man kan komme til å angre at man solgte store norske virksomheter, og derved
gjorde større deler av vårt næringsliv til filialer under sterkere miljøer i andre
land. Men dette betyr ikke at salg alltid vil være betenkelig. I noen tilfelle vil det
135 føre til en mer livgivende konkurranse i Norge. For eksempel har salg av noen
mindre norske banker til utenlandske gitt andre norske banker "en rakett i
enden", som styrker næringen til fordel for alle dens kunder. Det er fint om
utenlandske banker klarer å vokse videre i Norge. Men slike nødvendige
stimulanser fra utenlandsk konkurranse må man kunne oppnå i alle bransjer
140 uten å selge ut noen av de største og mest interessante bedriftene vi har.

Det kan være naturlig å begynne en mer konkret gjennomgåelse med et
bemerkelsesverdig tilfelle, som viste at statlig eie ikke garanterer nasjonale
holdninger, nemlig at Freia ble solgt til utlendinger. Det hang sammen med at

storaksjonæren Norsk Hydro, tross statlig aksjemajoritet, heller ville ha utenlandske penger enn mer varierte utfordringer. Dette var et tidlig tilfelle av et paradoks, nemlig at et lite land med overskudd av kapital selger "arvesølv" til utlandet, ikke for å sikre bedre kompetanse til vedkommende arbeidsplass, men for å få kapital. Tilfellet virker som avsløring av den grunnleggende organisasjonsfeil i samfunnet at vi ikke har maktet å klargjøre kanalene mellom norsk kapital og norske kapitalbehov. Resultatet blir at norsk kapital får plassering uten nevneverdig innflytelse i utlandet, mens utenlandsk kapital overtar bedriftsstyringen i Norge.

Ved siden av salg har også andre former for utflytting svekket norske miljøer. Kunnskapsbedriften Nycomed, som jeg har nevnt i annen sammenheng, finnes det ikke meget igjen av som norsk forskningsbedrift. At Kværner flyttet sitt hovedkontor til London ser heller ikke ut til å ha virket godt, og slett ikke for Norge.

Salget av Dyno ble en ny bekreftelse på at statlig eierskap ikke gir noen større trygghet for det nasjonale. En begrunnelse for at Hydro solgte var at de som eiere ikke var fornøyd med den avkastning de fikk av sin kapital der. Men hvorfor gjorde de ikke selv det som burde være både deres plikt og deres mulighet, nemlig å sørge for at effektiviteten og lønnsomheten gikk opp, i stedet for å overlate til utlendinger å gjøre det som de selv burde ha gjort?

Neste trekk ble salg av Hydro Seafood til utlandet, særlig fordi eieren, Norsk Hydro, trengte penger til annen virksomhet. Men eierens største eier, den norske stat, har jo langt større beløp ledige for plassering, og ønsker mer, ikke mindre norsk eierskap. Ser man vårt samfunn som en helhet, ser man at det avstår fra noe som det ønsker og har kompetanse til, nemlig eierskapet, for å få noe det ikke trenger, nemlig kapital. Uten realøkonomiske grunner overlater det norske samfunn styringen over norsk virksomhet, og utnyttelsen av norsk kunnskap, til utlendinger. En sannsynlig konsekvens er svekkelse av norsk lederkompetanse, og etterhvert også svekkelse av andre former for uunnværlig innsikt.

Det synes å være bred enighet om at staten likevel ikke kunne gjøre noe for å hindre salget av Hydro Seafood, som var i samsvar med den selgende bedriftens, Hydros egen strategi. Men denne strategien var åpenbart ikke i samsvar med den største eierens, nemlig statens, tenkning. Det gjør det naturlig å spørre: Er det

185 selvfølgelig at den største eieren i en bedrift ikke kan mene noe om bedriftens strategi? Saken illustrerer at vi har fått en utgave av statlig eierskap, der uklarhet om hva staten egentlig vil med sin eiendom, har ført til at en meget liten krets av personer treffer beslutninger av nasjonal betydning, faktisk på statens vegne, utfra snevre bedriftsøkonomiske kriterier.

190

Salget av Kreditkassen til Sverige illustrerer mange av de samme problemstillinger. Det var statens erklærte politikk å beholde en betydelig eierpost der for å sikre det nasjonale eierskap. Men såsnart en utenlandsk bank bød en pris som vil gi de private aksjonærene en betydelig øyeblikkelig gevinst, 195 som de ikke hadde hatt noen rimelig grunn til å regne med, ble det fremstilt som helt urimelig om staten skulle gjøre som den hadde sagt, nemlig ikke å selge. Til fordel for salg ble mobilisert en rekke påstander om fordeler ved å få en ny eier, men disse argumentene kom i høy grad fra folk som var inhabile fordi de selv ville tjene på transaksjonen. Resultatet ble enda en gang at den norske stat og 200 andre norske aksjonærer fikk frigjort kapital til plassering ute, som neppe vil gi nevneverdig innflytelse, mens myndighet over forhold her hjemme blir overført til utlandet. At dette skulle være nødvendig for å sikre tilstrekkelig kapasitet i den norske finansnæring, virker lite overbevisende. Men problemet er nok ikke dette, men at man ikke har avklart formål med og innhold i statlig eierskap, og at 205 deler av vårt politiske miljø er berøvelig svakt mot press fra folk på jakt etter rask fortjeneste.

Når det gjelder eiendomsretten til medier, kommer en rekke spesielle momenter i tillegg, særlig i små land. Der kan en viss eiendomsbasert nasjonal kontroll med 210 massemedier være en forutsetning for å bevare den nasjonale kulturen. Man kan endog frykte at konsentrert utenlandsk eiendomsrett til nasjonale medier kan innebære en begrensning i nasjoners reelle politiske selvbestemmelsesrett. Når utlendinger får rett til å sette inn redaktører i massemedier med stor politisk påvirkningsevne, innebærer det en fare for at de samme utlendinger i 215 virkeligheten får betydelig innflytelse over samfunnsspørsmål i land som ikke er deres eget. Et lite samfunn som vårt bør, under arbeid med internasjonale holdninger og avtaleverk av betydning for verdensøkonomien, reservere seg rett til å beskytte både kulturen, mangfoldet i medieverdenen, og et visst minimum av nasjonalt eierskap i næringslivet. Det er ikke strid med de grunnholdninger 220 som liberalismens og konservatismens fedre la avgjørende vekt på.

Denne problemstilling kan bli aktuell i Orkla, som omfatter mediekonsernet

Orkla media. En oppsplitting som av Orkla som kan føre til at mediedelen blir
225 solgt til utlandet, vil være så nasjonalt betenkelig at motmidler må finnes.

Men listen av salg av norske bedrifter til utlandet er allerede blitt så lang, og
vokser så fort, at man for alvor kan spørre om ikke debatten om det nasjonale
eierskap egentlig allerede er avgjort, til fordel for underkastelse under fremmed
230 styring av våre bedrifter, mens nordmenns roller i næringslivet i Norge skal være
som arbeidstakere og kupongklippere uten reell innflytelse. Påstandene om at
nordmenn til gjengjeld kjøper meget ute, er lite relevante i denne forbindelse: Vi
vil aldri få noen innflytelse over andre lands næringsliv som kan oppveie
virkningene av at stadig mer av norske arbeidsplasser styres fra utlandet. Derfor
235 bør man ikke gi opp tanken om gjenreisning av norsk innflytelse over det
gjenværende norske næringsliv allerede nå. Problemet Storebrand aktualiserer i
høyeste grad debatten om dette.

Storebrands administrasjon anbefalte salget. Men der var alle ledere inhabile.
240 Ingen offentlig ansatt ville ha gitt noe råd i en sak der hennes eller hans egen
personlige interesse var så sterk som når det gjelder ledende ansatte i Storebrand.
Disse ansatte hadde nemlig et bonusprogram som medførte at de straks ville få
utbetalt millionbeløp, dersom Storebrand var blitt solgt til finske Sampo.
Uansett om ordningen er vanlig eller ikke, betyr den at hele ledergruppen er
245 inhabil efter vanlig oppfatning av begrepet. Det er ikke noe galt i å være inhabil,
men man bør ikke søke råd fra folk som er det.

Storebrands styre anbefalte salget. I et brev fra styret til aksjonærene ble dette
begrunnet med blant annet at "Styret har også vektlagt lokaliseringen av sentrale
250 virksomhetsområder i den nye enheten til Norge." Det var i samsvar med
Samos tilbudsdokument, der det står at "Resultatområder vil bli lagt til både
Finland og Norge i samsvar med den balanserte strukturen i det nye konsernet."
Men de som har sett slike saker før, vet at dette er som skrift i sand, som blåser
bort så snart de finske eiere får bedriftsøkonomiske grunner til å gjøre noe
255 annet. Og i en "Erklæring fra styret i Sampo Oyj", finner man følgende klare
bekreftelse av den skepsis som erfaring tilsier: "Intet i dette tilbudsdokumentet
er eller kan anses som et løfte eller erklæring fra Sampo Oyj enten det gjelder
fortid, nåtid eller fremtid".

260 Med andre ord: De gode ord om naturlige norske ønsker om å bevare norske
miljøer og norsk innflytelse over det nye storkonsern, var bedre egnet som

unnskyldning for norske selgere, enn som veiledning om hva som virkelig vil skje. Slike lokketoner eliminerer ikke sannsynligheten for at dersom slike salg
265 blir gjennomført, gir Norge like mange ganger avkall på noe som vi trenger mer av, nemlig ledelsesmiljøer med oppgaver som utvikler høy kompetanse, for å få noe som vi ikke vil trenge mer av på lenge, nemlig utenlandsk valuta.

I tilfellet Storebrand ville de påregnelige samfunnsmessige virkningene av et salg
270 blitt enda vesentlig sterkere enn ved enkelte tidligere storsalg. Storebrand er nemlig, gjennom et heleid datterselskap, det største private kapitalforvaltningsselskapet i Norge. Kapital under forvaltning utgjorde 151 milliarder kroner ved forrige årsskifte. En meget betydelig del av denne kapitalen er kommet til Storebrand ved hjelp av skattefordeler for norsk
275 pensjonsforsikring og livsforsikring. Salg av selskapet til Sampo ville bety at utlendinger ble de reelle makthavere ved disponeringen av denne norske sparekapitalen.

Noen tror visst at det er lite viktig hvem som eier finansforetak. Det gjør det
280 naturlig å minne om at de høyt respekterte økonomene Torger Reve, Victor D. Normann og Kjell Roland har påvist at investorer har en tendens til å fortrekke plasseringer i eget land (i boken "Rikdommens problem"). En annen påvisning av at bedrifters tilhørighet er viktig, kan man finne i en undersøkelse av oljeselskaper under det såkalte "Petropol-programmet". Der kom man frem til at
285 "årsaker til forkjeller i strategivalg (i forhold til klimapolitikken) ikke primært ligger i selskapene selv, men at en hovedforklaring snarere er å finne i den nasjonale politiske konteksten som karakteriserer selskapenes hjemland (der de har sine hovedkontorer) Det er liten grunn til å tvile på at tilsvarende forhold gjør seg gjeldende på andre saksområder og i andre bransjer. At overflytting av
290 myndigheten over privat norsk kapital fra Norge til utlandet kan virke uheldig i Norge, virker mer enn sannsynlig.

En norsk aksjonær står i en særstilling i slike saker, nemlig Folketrygdfondet, som er en del av staten. Det kunne gjøre det vesentlig lettere å bevare det
295 nasjonale eierskap, men tør ikke ta slike hensyn, på grunn av sin instruks. Det belyser hvor lite gjennomtenkt statens holdning til det nasjonale eierskap er, og det understreker at Stortinget har forsømt en skikkelig gjennomtenkning av hvorledes man kan sikre det nasjonale eierskap som et overveldende flertall ønsker.

Utvalget av virkemidler for å styrke det nasjonale eierskap er unektelig sterkt begrenset gjennom EØS-avtalen, som jo i praksis må legges til grunn også overfor land utenfor EU. Forøvrig ville vi nok ha kommet til at vi ikke kunne
305 bruke den type restriksjoner som EØS forbyr, selvom de formelt hadde vært tillatt. Men de politiske ansvarlige må samtale seg frem til metoder som gjør det mulig å løse det eiendommelige problem at det i et land med overskudd av kapital mangler midler til å sikre norsk eierskap. Så lenge staten disponerer en så stor del av kapitalen i Norge, kommer man ikke bort fra at også dens
310 kapitalmakt bør kunne brukes til formålet. På lengre sikt bør man forfølge den dobbelte målsetting å sikre mer privat norsk risikovillig kapital, og å gjøre den mer interessert i å eie norske bedrifter.

Blant de spørsmål man bør analysere nærmere i denne sammenheng, er
315 konsentrasjonen på statens og svært få andre hender av den kapital som samles opp til fremtidige pensjoner. Man kan spørre hvorfor staten, gjennom skattesystemet og på annen måte, i det hele tatt skal prioritere oppsparing gjennom pensjonsordninger fremfor individers egen oppsparing til egen alderdom. Motivene for dette falt jo nærmest bort da man sikret en forsvarlig
320 minimumsstandard gjennom grunnpensjonen og særtillegget i Folketrygden.

Det er vanskelig å se at det fremdeles må være en prioritert offentlig oppgave å bidra til at personer med god inntekt, når de blir eldre, skal slippe å klare seg med den minstestandard som man finner fullt forsvarlig for andre. Kanskje bør
325 man i stedet for å stimulere til pensjonsordninger utover minstepensjonen, gjøre det lettere for folk å spare selv, dersom de ønsker mer enn den i alderdommen. Og dersom man gir samme fordeler når sparerer plasserer sin kapital selv, som hun eller han får hvis han lar et forsikringsselskap eller en pensjonsordning gjøre det, kan man kanskje få flere individuelle aksjekjøpere, med naturlig preferanse
330 for norske selskaper, kort sagt et utvidet grunnlag for nasjonalt eierskap.

Også andre sider av vårt skattesystem virker paradoksale utfra ønsket om å bidra til nasjonalt eierskap. En beskatning av kapitalinntekt som gir størst belastning av langsiktig satsning i bedrifter, og minst belastning på raske gevinster og
335 plasseringer i fast eiendom, motvirker det eierskap man ønsker. Men en omlegging må skje på en måte som ikke forsterker den urimelige diskriminering mot arbeidsinntekt og småsparere som kom inn ved den sosialdemokratiske skattereformen tidlig på 1990-tallet.

Forslaget om å fjerne formuesskatt for bare næringsaktiva vil forsterke urimeligheten for mange mindre kapitaleiere, og kan like gjerne motvirke som støtte det nasjonale eierskap. Derimot vil opphevelse av all formuesskatt på finanskapital utvilsomt styrke det. Men det er det nok ikke så lett å få til. En mer
345 spiselig løsning kan kanskje være å en virkelig effektiv begrensning av den andel av inntekten som summen av inntektsskatt og trygdepremier og formuesskatt kan ta, uansett om inntekten er arbeidsinntekt eller kapitalinntekt. Setter man en slik grense merkbart under 50 % av inntekten, vil den kunne bidra meget til å stimulere oppsparing og plassering i aksjer, i kretser som vil ha langsiktighet og
350 en viss preferanse for det norske marked.

Man må bare være klar over at slike skattelettelser som det er behov for for å gjøre norsk økonomi mer dynamisk, og samtidig styrke interessen for medeierskap i norske bedrifter, vil bety følelige kortsiktige inntektstap for
355 staten. Derfor er det dårlig prioritering å sette ned forbruksavgifter og skatter på boliger, med den dessverre uunngåelige virkninger at det blir lite av slike skattelettelser som øker effektiviteten i samfunnet. De nødvendige lettelser for personer med dårlig råd kan man oppnå med større virkninger og mindre kostnader ved mer målrettede tiltak, som høyere trygder for dem som får minst i
360 dag, og større skattefrie fradrag.

Men, som allerede sagt, har nok undergravningen av det nasjonale eierskap også sammenheng med svakheter ved noen av våre miljøer, som medvirker til at utlendinger kan få mer ut av våre bedrifter enn vi klarer selv. Dette kan ha
365 sammenheng med holdninger, som igjen kan ha sammenheng med hva man legger vekt på i vårt samfunn. I Norge har man jo lenge satset mer på myndighetsinitiativ, stønader og beskyttelse, og mindre på privat initiativ og ansvar, enn de fleste andre land. Vi må arbeide over et meget bredt felt når vi vil sikre at norske interesser får en passende andel av lederrollen i det moderne
370 næringsliv. Det må skje gjennom utdanning, forskning, holdningsskapende arbeid, materiell og finansiell infrastruktur, og økonomiske stimulanser.

Kilde

Fra privat arkiv

375

Emner

Dialog, Foredrag, Nasjonalt eierskap, Økonomi

URI

380

385

390

395

400

405

410

415